ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MARCO DARMON
της 18ης Ιουνίου 1991 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε στο Δικαστήριο ο Pretore του Lecce αφορούν ουσιαστικά διαδικασίες εξετάσεως του ελαιολάδου στο πλαίσιο της κοινής οργανώσεως αγορών στον τομέα των λιπαρών ουσιών, στον οποίο εμπίπτει το προϊόν αυτό. Κατ' αρχάς, μερικές παρατηρήσεις σχετικά με το κανονιστικό πλαίσιο της οργανώσεως αυτής.

2. Το σύστημα τιμών στηρίζεται, αφενός, σε καθεστώς ενισχύσεων στην παραγωγή και στην κατανάλωση, αφετέρου, σε ένα μηχανισμό παρεμβάσεως κατά τον οποίο οι οργανισμοί παρεμβάσεως υποχρεούνται να αγοράζουν το ελαιόλαδο που προσφέρεται κατά τους τέσσερις τελευταίους μήνες κάθε περιόδου εμπορίας, δηλαδή από τον Ιούλιο έως τον Οκτώβριο. Οι αγορές αυτές, χρηματοδοτούμενες από το ΕΓΤΠΕ, τμήμα « Εγγυήσεων », διενεργούνται σε τιμή παρεμβάσεως, η οποία διαφέρει κυρίως σε συνάρτηση με τις διάφορες ονομασίες και την ποιότητα του ελαιολάδου.

3. Σχετικώς, σύμφωνα με το παράρτημα του βασικού κανονισμού [1], η κατάταξη του παρθένου ελαιολάδου διενεργείται υπό τέσσερις διαφορετικές κατηγορίες και δύο χαρακτηριστικά. Οι ονομασίες είναι οι εξής:

— εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο,

— εκλεκτό παρθένο ελαιόλαδο,

— κοινό παρθένο ελαιόλαδο,

— μειονεκτικό (lampante) ελαιόλαδο.

Τα χαρακτηριστικά που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη αφορούν την περιεκτικότητα σε λιπαρά οξέα, εκφραζόμενη σε ελαϊκό οξύ, και τη γεύση. Η γεύση πρέπει να είναι άμεμπτη για το εξαιρετικό και το εκλεκτό ελαιόλαδο, και καλή για το κοινό ελαιόλαδο.

4. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, εδάφια 3 και 4, του κανονισμού (ΕΟΚ) 3472/85 [2] που έχει εφαρμογή στα περιστατικά της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του εκδικάζοντος δικαστηρίου:

« Όσον αφορά το παρθένο ελαιόλαδο η εξέταση των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών πραγματοποιείται σύμφωνα με κοινοτική διαδικασία.

Εν αναμονή του ορισμού της διαδικασίας αυτής, τα κράτη μέλη πραγματοποιούν την προαναφερόμενη εξέταση σύμφωνα με εθνικές διαδικασίες. »

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — Κανονισμός 136/66/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 1966 περί κοινής οργανώσεως αγοράς στον τομέα των λιπαρών ουσιών (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/002, σ. 33), που τροποποιήθηκε την τελευταία φορά με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1858/88 της Επιτροπής, της 30ής Ιουνίου 1988 (ΕΕ L 166, σ. 10).

2 — Κανονισμός της Επιτροπής, της 10ης Δεκεμβρίου 1985, περί των λεπτομερειών αγοράς και αποθεματοποίησης ελαιολάδου από τους οργανισμούς παρεμβάσεως (ΕΕ L 333, σ. 5).

5. Διασαφηνίζω ότι η κοινοτική διαδικασία εξετάσεως των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών δεν έχει θεσπιστεί ακόμη. Εξάλλου, κατά τα άρθρα 5, παράγραφος 3, και 9, παράγραφος 2, του ίδιου κανονισμού, οι οργανισμοί παρεμβάσεως μπορούν να αναθέτουν σε άλλους οργανισμούς, αποκαλούμενους αποθεματοποιήσεως, τη διεξαγωγή των εργασιών παρεμβάσεως. Κατά τον χρόνο των περιστατικών, ο AIPO [Associazione Italiana Produttori Olivicoli (Σύνδεσμος Ιταλών Ελαιοπαραγωγών)] περιλαμβανόταν μεταξύ των οργανισμών αποθεματοποιήσεως στην Ιταλία.

6. Κατά την Επιτροπή, πριν από την έναρξη ισχύος των κοινοτικών διατάξεων, η κατάταξη του ελαιολάδου και οι μέθοδοι αναλύσεως στην Ιταλία διέπονταν από τον νόμο 1407 της 13ης Νοεμβρίου 1960 [3] και το υπουργικό διάταγμα της 26ης Νοεμβρίου 1963 [4]. Ο νόμος αυτός περιελάμβανε άλλη κατάταξη από εκείνη που θεσπίστηκε με τον κανονισμό 136/66, δεν προέβλεπε τις ίδιες με τον κανονισμό ονομασίες και καθόριζε τα χημικά και οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του προϊόντος σύμφωνα με κριτήρια διαφορετικά από τα προβλεπόμενα με την κοινοτική κανονιστική ρύθμιση. Ειδικότερα, ενώ η τελευταία αυτή ρύθμιση απαιτεί «άμεμπτη» γεύση για το εκλεκτό παρθένο ελαιόλαδο (φίνο), το άρθρο 1 του νόμου 1407 περιορίζεται στο να απαιτεί όπως το ελαιόλαδο «δεν έχει αηδιαστική γεύση, για παράδειγμα γεύση ταγγή, σεσηπότος, καπνού, μούχλας, σκουληκιού και άλλες παρόμοιες». Εξάλλου, το διάταγμα καθορίζει κανόνες για τη διενέργεια των χημικών αναλύσεων. Όσον αφορά τις οργανοληπτικές εξετάσεις, στις γραπτές της παρατηρήσεις η Επιτροπή ανέφερε ότι δεν υπήρχε καμιά διάταξη στην ιταλική κανονιστική ρύθμιση, στην προφορική διαδικασία όμως ανέφερε ότι υπήρχε «κάτι» σ' αυτό τον τομέα, κάνοντας νύξη στις διατάξεις ενός διατάγματος του 1959.

7. Ο ιταλικός οργανισμός παρεμβάσεως AIMA ρυθμίζει τις λεπτομέρειες παρεμβάσεως και, για την εσοδεία 1987/1988, προέβλεψε ονομασίες και χαρακτηριστικά για το ελαιόλαδο υπενθυμίζοντας ρητά προς τούτο τις διατάξεις του κανονισμού 136/66 [5].

8. Στην Ιταλία, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Επιτροπής, εναπόκειται στους οργανισμούς αποθεματοποιήσεως να εξακριβώνουν με δική τους ευθύνη αν το ελαιόλαδο που προσφέρεται στην παρέμβαση εμφανίζει τα χαρακτηριστικά που απαιτούνται για τις διάφορες ονομασίες, επιλέγοντας ελεύθερα τα εργαστήρια στα οποία θα ανατεθούν οι αναλύσεις (με εξαίρεση για την κατάταξη ως εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο, για το οποίο οι αναλύσεις πρέπει υποχρεωτικά να γίνουν από το Istituto sperimentale per l'Elaiotecnica της Pescara).

9. Κατά την περίοδο εμπορίας 1987/1988, ο AIMA έκανε λόγο στην Επιτροπή για την αμηχανία του ενόψει των στοιχείων που αφορούσαν τις παραδόσεις ελαιολάδου στην παρέμβαση για την εν λόγω περίοδο εμπορίας, αναφέροντας ότι σχεδίαζε να πραγματοποιήσει επισκέψεις ελέγχου και επαληθεύσεως στα κέντρα παρεμβάσεως και ζητώντας τη συμμετοχή στις επισκέψεις αυτές υπαλλήλων της Επιτροπής.

10. Η Επιτροπή γνωστοποίησε τότε την πρόθεσή της να συμμετάσχει στη διοικητική έρευνα που κίνησε ο AIMA.

11. Οι υποψίες πλημμελειών προέκυπταν κυρίως από το ότι η μεγαλύτερη ποσότητα ελαιολάδου που προσφερόταν στην παρέμβαση

3 — GURI (Επίσημη Εφημερίδα της Ιταλικής Δημοκρατίας) αριθ. 295 της 2.12.1960, σ. 4411.

4 — GURI αριθ. 320 της 10.12.1963, σ. 5850.

5 — Deliberazione 18 Ιουνίου 1988, GURI αριθ. 146, της 23.6.1988, γενική σειρά, σ. 18.

χαρακτηριζόταν ως παρθένο (φίνο) και οι τιμές αγοράς ήταν από 7 έως 22 % υψηλότερες από την τιμή παρεμβάσεως η οποία, επιπλέον, θα καταβαλλόταν μετά από τέσσερις μήνες. Η κατάσταση αυτή επέσυρε ακόμη περισσότερο την προσοχή λόγω του ότι η Ιταλία έπρεπε να προβεί σε εισαγωγές ελαιολάδου για να καλύψει τις σχετικές ανάγκες.

12. Κατόπιν εξετάσεων που διενήργησαν δύο οργανισμοί δημοσίου δικαίου, το Istituto sperimentale per l'Elaiotecnica της Pescara και το εργαστήριο του Ισπανικού Υπουργείου Γεωργίας, διαπιστώθηκε ότι το σύνολο σχεδόν του ελαιολάδου που είχε προσφερθεί στην παρέμβαση δεν περιλαμβανόταν στην κατηγορία στην οποία είχε καταταγεί αρχικά. Τα δύο αυτά εργαστήρια εφαρμόζουν για την οργανοληπτική εξέταση τη μέθοδο που συστήνει το Διεθνές συμβούλιο ελαιολάδου. Αναφέρω ότι η ανάλυση είχε διενεργηθεί επί δειγμάτων προερχομένων κυρίως από ελαιόλαδο της παρεμβάσεως που είχε αγοράσει ο ΑΙΡΟ και αποθηκεύσει σε ιδιωτικές αποθήκες που χρησιμοποιούσε ο οργανισμός αυτός. Εν συνεχεία, ελήφθησαν και άλλα δείγματα και υποβλήθηκαν σε δύο αναλύσεις· η μία πραγματοποιήθηκε από το ιδωτικό εργαστήριο του δόκτορος Rampino, προέδρου του συλλόγου χημικών των επαρχιών Lecce και Brindisi, η άλλη από το εργαστήριο του ισπανικού υπουργείου.

13. Ενώ η πρώτη από τις εξετάσεις αυτές κατέτασσε το ελαιόλαδο ως « παρθένο ελαιόλαδο » ή ως « κοινό παρθένο ελαιόλαδο », η δεύτερη θεωρούσε ότι επρόκειτο σχεδόν αποκλειστικά για « μειονεκτικό » ελαιόλαδο. Με τις παρατηρήσεις της, η Επιτροπή θεωρεί ότι στην ανάλυση του εργαστηρίου του δόκτορος Rampino εφαρμόστηκαν εσφαλμένα κριτήρια, όπως εκείνα που καθιέρωνε η ιταλική νομοθεσία, προγενέστερη της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως.

14. Εξάλλου, η έρευνα απεκάλυψε σοβαρές πλημμέλειες στη διαχείριση των εργασιών από τους οργανισμούς αποθεματοποιήσεως και τους ιδιοκτήτες των αποθηκών.

15. Με έγγραφα της 20ής Φεβρουαρίου και της 8ης Μαΐου 1989, υπογραφόμενα από τον γενικό διευθυντή γεωργίας της Επιτροπής, ο ΑΙΜΑ πληροφορήθηκε τα αποτελέσματα των αναλύσεων του εργαστηρίου του ισπανικού υπουργείου. Σύμφωνα με το δεύτερο από τα έγγραφα αυτά, οι δαπάνες που αφορούν τις πράξεις παρεμβάσεως που έγιναν στην Ιταλία το 1988 δεν μπορούν να καταλογιστούν στο ΕΓΤΠΕ. Στις 2 Νοεμβρίου 1989, ο ΑΙΜΑ ανακοίνωσε στην Επιτροπή ότι συμφωνεί όσον αφορά τον μη καταλογισμό στο ΕΓΤΠΕ των δαπανών που αφορούσαν το ελαιόλαδο για την περίοδο εμπορίας 1987/1988 « καθόσον τα αποτελέσματα των αναλύσεων που πραγματοποίησαν τα κοινοτικά εργαστήρια θα θεωρούνταν πειστικά ».

16. Με απόφαση της 30ής Απριλίου 1990 σχετικά με τις προκαταβολές του ΕΓΤΠΕ, τμήμα « Εγγυήσεων », για τον μήνα Μάρτιο 1990 [6], η Επιτροπή απέκλεισε τις δαπάνες στις οποίες υποβλήθηκε η Ιταλία στον τομέα της παρεμβάσεως για το ελαιόλαδο κατά την περίοδο από 1ης Οκτωβρίου 1988 έως 30 Σεπτεμβρίου 1989. Οι δαπάνες που αφορούσαν την περίοδο από 1ης Ιουλίου έως 30 Σεπτεμβρίου 1988 αφαιρέθηκαν με την απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1990 [7] περί εκκαθαρίσεως των λογαριασμών του ΕΓΤΠΕ για το οικονομικό έτος 1988.

17. Κατά την Επιτροπή, ο ΑΙΡΟ αφαίρεσε από τον ΑΙΜΑ τα καθήκοντα που ασκούσε ως οργανισμός αποθεματοποιήσεως για την εσοδεία 1988/1989 και κίνησε τη διαδικασία για την οριστική διαγραφή του από το επίσημο

6 — Συνημμένη στο υπόμνημα της Επιτροπής.

7 — C(90)2337 (ΕΕ 1990, L 350, σ. 82).

μητρώο των οργανισμών αποθεματοποιήσεως. Ο AIMA ζήτησε από τους οργανισμούς αποθεματοποιήσεως να αποδώσουν τα καταβληθέντα ποσά για τις αγορές παρεμβάσεως. Με τη σειρά τους, οι οργανισμοί αυτοί απαίτησαν από τους παραγωγούς οι οποίοι παρέδωσαν το ελαιόλαδο για το οποίο γίνεται λόγος να αποδώσουν τα αντίστοιχα ποσά.

18. Οι Petruzzi και Longo, ενάγουσες της κύριας δίκης, είναι ακριβώς παραγωγοί οι οποίοι παρέδωσαν ελαιόλαδο σε σύνδεσμο παραγωγών (ASO) για να το πωλήσει στον οργανισμό παρεμβάσεως. Ο σύνδεσμος αυτός παρέδωσε το ελαιόλαδο στον AIPO σε αποθήκες εμπόρων που αυτός χρησιμοποιούσε. Οι Petruzzi και Longo ζητούν από το εκδικάζον δικαστήριο να κρίνει « αβάσιμο και παράνομο » κάθε αίτημα αποδόσεως των ποσών τα οποία καταβλήθηκαν βάσει της παρεμβάσεως.

19. Ουσιαστικά, με την επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε ενώπιον του Pretore του Lecce υποστηριζόταν ότι, ελλείψει κοινοτικής διαδικασίας για την εξέταση των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών του παρθένου ελαιολάδου, μόνον οι διαδικασίες που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο διέπουν τις μεθόδους αναλύσεως του ελαιολάδου που προσφέρεται στην παρέμβαση. Κατά συνέπεια, οι αναλύσεις στις οποίες στηρίχθηκε η Επιτροπή είναι ασυμβίβαστες προς το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 3472/85, καθόσον για τις αναλύσεις αυτές χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι οι οποίες δεν προβλέπονται από την εθνική κανονιστική ρύθμιση.

20. Ο Pretore του Lecce υπέβαλε τότε στο Δικαστήριο τρία προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία θα εξετάσω παρακάτω.

21. Με το πρώτο ερώτημα, το εκδικάζον δικαστήριο ζητεί να πληροφορηθεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 3472/85 έχει την έννοια ότι η εξέταση των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών του παρθένου βρώσιμου ελαιολάδου, διαφορετικού από το μειονεκτικό,πρέπει να γίνεται αποκλειστικά σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες μέχρις ότου θεσπιστεί κοινοτική διαδικασία.

22. Κατ' αρχάς, διαπιστώνω ότι, όπως προκύπτει από τον ίδιο τον κανονισμό, εφόσον δεν έχει θεσπιστεί κοινοτική διαδικασία, και αυτό συμβαίνει εν προκειμένω, η εξέταση γίνεται σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες.

23. Εν συνεχεία όμως, δεν είναι λιγότερο προφανές ότι οι εθνικές διαδικασίες, ανεξάρτητα από τις λεπτομέρειές τους, πρέπει αποκλειστικά να έχουν ως αντικείμενο την επαλήθευση εφαρμογής των κριτηρίων κατατάξεως που προβλέπει η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση. Με άλλα λόγια, η παραπομπή στις εθνικές διαδικασίες δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια να μη λαμβάνονται υπόψη τα χαρακτηριστικά που απαιτεί το κοινοτικό δίκαιο και να καταλήγει σε κατάταξη αντίθετη από την προβλεπόμενη στο κοινοτικό δίκαιο.

24. Παρατηρώ σχετικώς ότι αν το κοινοτικό δίκαιο χρησιμοποιεί διαφορετικά κριτήρια από αυτά της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως, οι εθνικές διαδικασίες εξετάσεως πρέπει να έχουν αποκλειστικά ως αντικείμενο να διασφαλίζουν την τήρηση των χαρακτηριστικών και ονομασιών που προβλέπει ο κανονισμός 136/66, οι δε αντίθετες εθνικές διατάξεις πρέπει να παραμένουν ανεφάρμοστες.

25. Την παρατήρηση αυτή μου υπαγορεύει η αναφορά στις ονομασίες και χαρακτηριστικά του ιταλικού νόμου, αναφορά η οποία έγινε κυρίως από τους διαδίκους της κύριας δίκης.

Σχετικώς, η Επιτροπή πολύ ορθώς παρατηρεί ότι η διαπίστωση ότι το ελαιόλαδο είναι απαλλαγμένο μειονεκτημάτων που οφείλονται σε ταγγή ή γλυκιά γεύση ή ελαφριά γεύση υπερώριμης ελιάς, ή ακόμη ότι η γεύση του ελαιολάδου είναι « καλή » ή « αρκετά καλή » δεν αρκεί για να καταταχθεί το προϊόν στην κατηγορία του παρθένου ελαιολάδου (φίνου) καθόσον, το υπενθυμίζω, η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση απαιτεί άμεμπτη γεύση για μια τέτοια κατάταξη.

26. Τέλος, υπογραμμίζω, αλλά θα επανέλθω επί του σημείου αυτού στο πλαίσιο του δευτέρου ερωτήματος, ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 3472/85 αναφέρεται στην εξέταση του ελαιολάδου *κατά την παράδοσή του στην παρέμβαση.*

27. Το δεύτερο ερώτημα αφορά ουσιαστικά το ζήτημα αν τα αποτελέσματα των εξετάσεων και των αναλύσεων που πραγματοποιούνται σύμφωνα με την εθνική διαδικασία κατά τη στιγμή της παραδόσεως του ελαιολάδου στην παρέμβαση και κατά την περίοδο κατά την οποία το ελαιόλαδο αυτό είναι αποθηκευμένο στις αποθήκες του κέντρου παρεμβάσεως μπορούν να αμφισβητηθούν από τα αποτελέσματα των εξετάσεων που πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με διαδικασίες και μεθόδους διαφορετικές από τις εθνικές.

28. Κατά τη γνώμη μου, το ζήτημα αυτό έχει δύο επόψεις:

— Πρώτον, μπορεί να γίνει εκ των υστέρων έλεγχος της αρχικής κατατάξεως του ελαιολάδου που πραγματοποιήθηκε όταν το ελαιόλαδο αυτό παραδόθηκε στην παρέμβαση;

— Δεύτερον, αν υποτεθεί ότι ένας τέτοιος έλεγχος είναι δυνατός, μπορεί να στηρίζεται σε διαδικασίες οι οποίες διαφέρουν από τις εθνικές διαδικασίες;

29. Νομίζω ότι η απάντηση στην πρώτη ερώτηση δεν επιδέχεται κανέναν δισταγμό. Πράγματι, αρκεί η διαπίστωση ότι, αν δεν μπορούσε να διενεργηθεί έλεγχος ως προς τα αρχικά αποτελέσματα, κάθε είδους καταστρατήγηση θα ήταν τότε προφανώς δυνατή. Επομένως, η κατάταξη που γίνεται όταν το ελαιόλαδο παραδίδεται στην παρέμβαση θα είναι οριστική. Πρέπει μήπως να υπογραμμιστεί ότι, εν πάση περιπτώσει, ένα τέτοιο συμπέρασμα είναι ασυμβίβαστο προς τις υποχρεώσεις που έχουν τα κράτη μέλη ως προς τον έλεγχο των εργασιών του ΕΓΤΠΕ; Σχετικώς, υπενθυμίζω απλώς ότι,

« κατά το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 729/70 του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 1970 (...), εναπόκειται πρωτίστως στα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίζουν ότι οι χρηματοδοτούμενες από το Ταμείο πράξεις συντελέστηκαν όντως και συντελέστηκαν νομίμως » [8].

30. Για να τηρήσει την υποχρέωση αυτή, επομένως, η Ιταλική Δημοκρατία είχε κατ' ανάγκη το δικαίωμα να επαληθεύσει το αποτέλεσμα των οργανοληπτικών εξετάσεων που οδήγησαν στην κατάταξη του ελαιολάδου. Και συμμετέχοντας στις επαληθεύσεις αυτές, η Επιτροπή είχε προφανώς το δικαίωμα να κάνει χρήση της εξουσίας που της παρέχει το άρθρο 9 του κανονισμού (ΕΟΚ) 729/70 [9] σχετικά με τον έλεγχο για την κανονική εκτέλεση των μέτρων παρεμβάσεως.

31. Επομένως, είναι αναμφισβήτητο ότι η Ιταλία και η Επιτροπή είχαν το δικαίωμα να προβούν στον έλεγχο των αναλύσεων οι

8 — Απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 1989, 214/86, Ελληνική Δημοκρατία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1989, σ. 369).

9 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 1970, περί χρηματοδοτήσεως της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/005, σ. 93).

οποίες διενεργήθηκαν κατά την παράδοση του ελαιολάδου στην παρέμβαση.

32. Η δεύτερη έποψη του ερωτήματος αφορά το ζήτημα αν οι διαδικασίες ελέγχου μπορούν να είναι διαφορετικές από τις εθνικές διαδικασίες και μεθόδους.

33. Προκαταρκτικά, δεν μπορώ να μην αναφέρω ότι η Επιτροπή, η οποία με τις γραπτές της παρατηρήσεις επικαλέστηκε την έλλειψη διατάξεων στην ιταλική κανονιστική ρύθμιση σχετικά με τις οργανοληπτικές εξετάσεις, κατά την πφοφορική διαδικασία, αντιθέτως, ανέφερε την ύπαρξη τέτοιων διατάξεων.

34. Προφανώς, η ύπαρξη ή η ανυπαρξία μιας εθνικής διαδικασίας και η ταύτιση της διαδικασίας αυτής με τη διαδικασία που πράγματι εφαρμόστηκε κατά τον έλεγχο συνιστούν περιστάσεις που ουδόλως εναπόκειται στο Δικαστήριο να διαπιστώσει.

35. Έτσι, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στον Pretore του Lecce πρέπει να είναι διατυπωμένη σύμφωνα με τους γενικούς όρους που ο ίδιος χρησιμοποίησε και από τους οποίους φαίνεται να προκύπτει εμμέσως διαφορά μεταξύ της εθνικής διαδικασίας εξετάσεως και της διαδικασίας ελέγχου.

36. Σχετικώς, ο κανονισμός 3472/85 ορίζει ασφαλώς ότι η εξέταση των οργαληπτικών χαρακτηριστικών γίνεται σύμφωνα με εθνική διαδικασία εφόσον δεν έχει θεσπιστεί κοινοτική διαδικασία.

37. Η διάταξη όμως αυτή διέπει ρητά μόνον τις εξετάσεις που διενεργούνται κατά την *παράδοση* του ελαιολάδου στην παρέμβαση. Αντίθετα, η διάταξη αυτή δεν περιλαμβάνει καμιά ένδειξη που να επιτρέπει το συμπέρασμα ότι θα πρέπει επίσης να διέπει τους *ελέγχους* οι οποίοι διενεργούνται από το κράτος μέλος ή την Επιτροπή *προκειμένου να εξακριβωθεί η κανονική διενέργεια των εργασιών παρεμβάσεως.*

38. Αντιθέτως, είναι αναμφισβήτητο ότι οι τελευταίοι αυτοί έλεγχοι προϋποθέτουν οργανοληπτική εξέταση — υπό αυστηρές προϋποθέσεις αξιοπιστίας — του ελαιολάδου που παραδόθηκε προηγουμένως στην παρέμβαση. Για να επιτευχθεί όμως ένας τέτοιος στόχος, δεν μπορεί να θεωρείται ως παράνομο το γεγονός ότι η χρησιμοποιηθείσα μέθοδος στο πλαίσιο ενός τέτοιου ελέγχου δεν επαναλαμβάνει απλώς τις λεπτομέρειες που είχαν υιοθετηθεί αρχικά.

39. Στην τελευταία αυτή περίπτωση επιβάλλεται να παρατηρηθεί ότι αν τα κριτήρια για την οργανοληπτική εξέταση που προβλέπει η εθνική κανονιστική ρύθμιση ήταν διαφορετικά από εκείνα της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως, αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα ότι « η ενότητα των μεθόδων εξετάσεως και αναλύσεως » — για να επαναλάβω τους όρους των εναγουσών της κύριας δίκης — θα οδηγούσε στην επανάληψη αναλύσεων οι οποίες, εν πάση περιπτώσει, ήταν εσφαλμένες, ενώ ο έλεγχος αποβλέπει ακριβώς στο να διασφαλίζει την κανονική διεξαγωγή των εργασιών παρεμβάσεως.

40. Για να δώσω ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, αν σύμφωνα με την εθνική μέθοδο αναλύσεως το ελαιόλαδο που θεωρείται ως καλό πρέπει να καταταγεί στην κατηγορία του « εκλεκτού » παρθένου ελαιολάδου, κριτήριο αντίθετο προς την κοινοτική κατάταξη καθόσον, όπως ανέφερα ήδη, μόνο το ελαιόλαδο με άμεμπτη γεύση μπορεί να υπαχθεί στην κατηγορία αυτή, η απλή επανάληψη αναλύσεων που διενεργούνται σύμφωνα με ένα τέτοιο εσφαλμένο κριτήριο δεν επιτρέπει προφανώς να ελέγχεται η κανονική διεξαγωγή των εργασιών παρεμβάσεως.

41. Επομένως, για την πραγματοποίηση των ελέγχων που ασκούν το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος και η Επιτροπή έχουν πλήρως το δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν οργανοληπτικές εξετάσεις που διενεργούνται υπό αναμφισβήτητες και αναγνωρισμένες προϋποθέσεις αξιοπιστίας, έστω και αν οι εξετάσεις αυτές εμφανίζουν διαφορές προς τις εθνικές διαδικασίες εξετάσεως οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν κατά την παράδοση του ελαιολάδου στην παρέμβαση.

42. Το νομικό έρεισμα των ελέγχων στους οποίους προέβησαν η Ιταλική Δημοκρατία και η Επιτροπή δεν φαίνεται επομένως αμφίβολο.

43. Απομένει να εξεταστεί το τρίτο και τελευταίο προδικαστικό ερώτημα με το οποίο ο Pretore του Lecce ζητεί από το Δικαστήριο να εξετάσει « το κύρος της αποφάσεως της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων — και κάθε άλλης πράξεως του εν λόγω κοινοτικού οργάνου — από την οποία προκύπτει ότι δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη οι δαπάνες για την αγορά και τη διαχείριση των παρτίδων ελαιολάδου για τις οποίες γίνεται λόγος στα έγγραφα του AIMA της 29ης Μαρτίου 1989, αριθ. πρωτ. 4387, και 3ης Αυγούστου 1989, αριθ. πρωτ. 1120 (...), διατάσσοντας, στην περίπτωση που χρειάζεται, την προσκόμιση της αποφάσεως της Επιτροπής, καθώς και οποιασδήποτε άλλης πράξεως του εν λόγω κοινοτικού οργάνου ».

44. Πράγματι, το εκδικάζον δικαστήριο, σύμφωνα με το σκεπτικό της αιτήσεως για την έκδοση προδιαστικής αποφάσεως, έκρινε ότι « για την ενδεχόμενη διαπίστωση ότι είναι αβάσιμες και παράνομες οι απαιτήσεις περί αποδόσεως των ποσών (...) δεν αρκεί η γνώση της ορθής ερμηνείας της εν λόγω διατάξεως του κανονισμού 3472/85, αλλά χρειάζεται εξάλλου να αναγνωριστεί το παράνομο της εντολής του AIMA που απέβλεπε στην απόδοση του εν λόγω ποσού, του οποίου προϋπόθεση αποτελεί η απόφαση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με την οποία θεωρεί ότι δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη οι δαπάνες για την αγορά και τη διαχείριση του ελαιολάδου του οποίου η ποιότητα αμφισβητείται ».

45. Ο Pretore του Lecce θεωρεί, επομένως, ότι « για να κριθεί η νομιμότητα της πράξεως του AIMA (...) πρέπει να ελεγχθεί το κύρος της κοινοτικής πράξεως από την οποία απορρέει η εν λόγω εθνική πράξη. Κατά συνέπεια, υπέβαλε στο Δικαστήριο το ερώτημα όπως αυτό αναφέρθηκε πιο πάνω.

46. Από την εξέταση όμως των εγγράφων που επισύναψε στις παρατηρήσεις της η Επιτροπή και την ανάλυση της νομικής καταστάσεως που προκύπτει από αυτά καταλήγω σε ένα κατηγορηματικό συμπέρασμα: Δεν υπήρχε απόφαση της Επιτροπής, δηλαδή πράξη που να αναπτύσσει οριστικά έννομα αποτελέσματα, κατά την ημέρα υποβολής του προδικαστικού ερωτήματος και, κατά μείζονα λόγο, όταν εκδόθηκαν τα έγγραφα του AIMA με τα οποία ζητούσε την απόδοση των επίδικων ποσών.

47. Χωρίς αμφιβολία, ο γενικός διευθυντής γεωργίας είχε απευθύνει στην Ιταλία τα δύο προαναφερθέντα έγγραφα στις 20 Φεβρουαρίου και 8 Μαΐου 1989, αντιστοίχως, με τα οποία ανέφερε ότι οι *υπηρεσίες* της Επιτροπής δεν μπορούσαν να λάβουν υπόψη τα έξοδα παρεμβάσεως και ζητούσε από τον AIMA να διορθώσει τους λογαριασμούς όσον αφορά τις καθαρές ζημίες, αποκλείοντας όλες τις δαπάνες από την ημέρα εισόδου του ελαιολάδου στην παρέμβαση. Θα μπορούσε πρωτίστως να τεθεί το ερώτημα αν υπήρχε εξουσιοδότηση του υπογράφοντος στα έγγραφα αυτά, στα οποία γίνεται σαφής μνεία της θέσεως *των υπηρεσιών* της Επιτροπής, εξουσιοδότηση επιτρέπουσα να θεωρηθεί ότι η Επιτροπή είναι ο εκδότης της πράξεως. Και σ' αυτήν όμως την περίπτωση τα έγγραφα, εν πάση περιπτώσει,

δεν συνιστούν παρά μόνο προπαρασκευαστικές πράξεις για τις αποφάσεις τις οποίες η Επιτροπή έπρεπε να εκδώσει μεταγενέστερα.

48. Πράγματι, η Επιτροπή συνήγαγε τις συνέπειες από τις μη προσήκουσες εργασίες παρεμβάσεως στην Ιταλία, αφενός, με την προαναφερθείσα απόφαση της 30ής Απριλίου 1990 και, αφετέρου, με την απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1990, σχετικά με την εκκαθάριση των λογαριασμών ΕΓΤΠΕ για το οικονομικό έτος 1988. Αναφέρω, εξάλλου, ότι η τελευταία αυτή απόφαση είναι αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως που άσκησε η Ιταλική Δημοκρατία και εκκρεμεί ενώπιον του Δικαστηρίου [10].

49. Κατά συνέπεια, απευθύνοντας ήδη τις αιτήσεις αποδόσεως των ποσών ο AIMA δεν εκτελούσε απόφαση της Επιτροπής νομικά δεσμευτική. Ο ιταλικός οργανισμός παρεμβάσεως, ο οποίος έχει την ευθύνη να μεριμνά για την ορθή εφαρμογή της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως, συνήγαγε τις συνέπειες των παρανομιών που είχαν διαπιστωθεί.

50. Έτσι, κατά τη γνώμη μου, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι, αν οι εργασίες ελέγχου με τις οποίες διαπιστώθηκαν οι εν λόγω παρανομίες έπρεπε να θεωρηθούν ως αντίθετες προς την κοινοτική κανονιστική ρύθμιση, παρόμοια ερμηνεία θα αρκούσε για να καταστήσει παράνομες τις αιτήσεις του AIMA.

51. Επομένως, προκύπτει σαφώς ότι τα προαναφερθέντα έγγραφα του 1989, αν υποτεθεί ότι επρόκειτο για πράξεις της Επιτροπής, συνιστούν το πολύ πράξεις προπαρασκευαστικές των αποφάσεων, οι οποίες ελήφθησαν μεταγενέστερα. Θεωρώ ότι μόνον οι πράξεις που αναπτύσσουν οριστικά έννομα αποτελέσματα μπορούν να υπόκεινται σε εξέταση του κύρους στο πλαίσιο προδικαστικής υποθέσεως. Πράγματι,

« ο τομέας ελέγχου του κύρους δεν μπορεί να μεταβάλλεται αναλόγως του αν πρόκειται για ευθεία προσφυγή ακυρώσεως ή για προδικαστική παραπομπή προς εκτίμηση του κύρους » [11],

και

« μόνον οι πράξεις που είναι δυνατό να προσβληθούν με προσφυγή ακυρώσεως πρέπει να είναι αντικείμενο παραπομπής προς εκτίμηση του κύρους των » [12].

52. Πρόκειται, νομίζω, για την αναγκαία συνέπεια συνοχής του συστήματος ελέγχου νομιμότητας στο πλαίσιο της δικαστικής επιλύσεως των κοινοτικών διαφορών. Ματαίως, κατά τη γνώμη μου, θα μπορούσε να αντιταχθεί ότι άρνηση εξετάσεως του κύρους των προπαρασκευαστικών πράξεων θα οδηγούσε σε παραγνώριση των εξουσιών του εθνικού δικαστηρίου το οποίο υποβάλλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα. Πράγματι, δεν πρόκειται καθόλου να εκτιμηθεί η ορθότητα του ερωτήματος που υποβάλλεται στο Δικαστήριο, αλλά να προσδιοριστεί αν η επίμαχη πράξη περιλαμβάνεται στις πράξεις των οποίων το κύρος μπορεί να εξεταστεί από το Δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 177. Από την άποψη αυτή « η έννοια της πράξεως που αναφέρεται στο άρθρο 177 πρέπει να είναι ταυτόσημη με την προβλεπόμενη στο άρθρο 173 » [13].

10 — Υπόθεση 55/91.

11 — Joliet: Le droit institutionnel des Communautés européennes, *Le contentieux*, 1981, Faculté de Liège, σ. 196· βλ. επίσης Vandersanden, Barav: *Contentieux communautaire*, Bruylant, Βρυξέλλες, 1977, σ. 304· Isaac: *Droit communautaire général*, Mason, Παρίσι, 3η έκδοση, σ. 271· contra Waelbroeck, Louis, Vignes, Dewost: « Le droit de la Communauté économique européenne », vol. 10, La Cour de Justice, tome I, σ. 190.

12 — Vandersanden, Barav, όπ.π.

13 — Vandersanden, Barav, όπ.π.

53. Κατά συνέπεια, καλώ το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι κατά την ημέρα που αυτό επελήφθη της υποθέσεως δεν υπήρχε απόφαση της Επιτροπής υποκείμενη σε έλεγχο νομιμότητας ως προς το ζήτημα αν πρέπει να ληφθούν υπόψη για τους σκοπούς παρεμβάσεως τα διενεργηθέντα έξοδα για την αγορά και τη διαχείριση των παρτίδων ελαιολάδου στις οποίες αναφέρεται η διαφορά της κύριας δίκης. Κατά συνέπεια δεν χρειάζεται να δοθεί απάντηση στο τρίτο ερώτημα του παραμέμποντος δικαστηρίου.

54. Πάντως, στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο θα έκρινε ότι υποχρεούται να εξετάσει σχετικά έγγραφα της Επιτροπής, διατυπώνω τις εξής πολύ συνοπτικές παρατηρήσεις, καθόσον ο λόγος ελλείψεως νομιμότητας που προβάλλουν οι ενάγουσες μου φαίνεται εν πάση περιπτώσει αβάσιμος.

55. Η έλλειψη νομιμότητας προκύπτει από το ότι οι αναλύσεις που διενεργήθηκαν κατά τον έλεγχο είναι αντίθετες από την κοινοτική κανονιστική ρύθμιση. Αρκεί σχετικώς η παρατήρηση ότι, όπως αποδείχθηκε, εφόσον ο έλεγχος που διενεργήθηκε κατόπιν αιτήσεως του οργανισμού αποθεματοποιήσεως ως προς την αρχική κατάταξη δεν ήταν αντίθετος προς το κοινοτικό δίκαιο, σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί από το γεγονός αυτό να προκύψει έλλειψη νομιμότητας των « αποφάσεων » να μη ληφθούν υπόψη οι επίμαχες δαπάνες.

56. Μια τελευταία παρατήρηση. Συμμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής, κατά την οποία η αντικανονικότητα των πράξεων παρεμβάσεως δεν αποκλείει μόνον τις οικείες δαπάνες από την κοινοτική χρηματοδότηση, αλλά επιβάλλει επίσης στο κράτος μέλος να συναγάγει τις συνέπειες έναντι των παραγωγών οι οποίοι επωφελήθηκαν, συνέπεια που επιβάλλει η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως. Δεν θεωρώ χρήσιμο να εξετάσω εμπεριστατωμένα αυτό το ζήτημα, καθόσον ο δικαστής a quo δεν υπέβαλε ρητώς σχετικό ερώτημα.

57. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να κρίνει ότι:

— στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, το άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 3472/85 της Επιτροπής, της 10ης Δεκεμβρίου 1985, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η οργανοληπτική εξέταση του παρθένου ελαιολάδου κατά τη στιγμή της αγοράς μέσω του οργανισμού παρεμβάσεως γίνεται σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίας οι οποίες πρέπει να αποβλέπουν αποκλειστικά στη διαπίστωση των χαρακτηριστικών που προβλέπονται με τις κοινοτικές διατάξεις για τον καθορισμό της τιμής αγοράς σύμφωνα με τις ονομασίες που προβλέπονται από τις ίδιες αυτές διατάξεις·

— τα κράτη μέλη και η Επιτροπή δικαιούνται να ελέγχουν τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του ελαιολάδου που αγοράζεται μέσω των οργανισμών παρεμβάσεως· ο έλεγχος αυτός μπορεί να διενεργείται σύμφωνα με τρόπους εξετάσεως υπό αυστηρούς όρους αξιοπιστίας οι οποίοι μπορούν, ενδεχομένως, να έχουν ως αποτέλεσμα την εφαρμογή μεθόδων διαφορετικών από εκείνες που προβλέπονται στην εθνική διαδικασία.